

Okul Öncesi Kurumlarında Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi ve Donanım

Uzman Seda ÖZKUBAT

Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Öğretmeni
sedaozkubat@gmail.com

Özet

Okul öncesi eğitimden istenilen oranda verim alınabilmesi programa, personele, uygulanan yöntem ve tekniklere bağlı olduğu kadar kurumlara fiziksel anlamda sağlanan koşullara da büyük ölçüde bağlıdır. Sınıf içi ve dışı fiziksel ortam tasarımları, eğitim kalitesinin yanında çocuk davranışlarını da etkilemektedir. Bu doğrultuda hazırlanan eğitim ortamları ve donanımlar bir yandan çocukların aldıkları eğitimin kalitesini yükseltecek diğer yandan da çocuk davranışlarında olumlu yansımalar oluşturacaktır. Gerekli güvenlik önlemleri alınmış, eğitim araç ve gereçleri belirlenen kazanım-göstergelere uygun, kurum içi ve dışı tüm birimleri bulunan okul öncesi eğitim kurumları, çocukların hayatlarında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Okul öncesi eğitimin yaygınlaşması için yapılan çalışmalar arttıkça bununla beraber okul öncesi eğitim ortamlarının kalitesini arttırmak da gerekmektedir. Bu çalışma ile okul öncesi eğitim kurumlarının eğitim ortamları ve donanımlarında bulunması gereken niteliklere değinilerek, bu konuya dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, eğitim ortamı, donanım.

Arrangement and Facilities in Preschool Educational Environments

Abstract

Satisfactory efficiency in preschool education is dependent on the physical conditions at the institutions in addition to the program, the staff, as well as, the methods and techniques employed. In- and out-of-class environmental conditions impact not only the quality of the education but also children's behavior. Educational environments and facilities accordingly developed increase the quality of the education and positively impact children's behavior. Preschools with the necessary security measures, educational material pursuant to the designated aims and objectives, and all necessary intramural and extramural units have an important place in children's lives. As the efforts to promote the schooling rate of preschool education increases, the quality of the educational environments in preschools should be improved concordantly. This study aimed to discuss the qualities necessary in preschool educational environments and materials, as well as, to raise awareness on the subject.

Keywords: Preschool education, educational environment, facilities.

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim kurumlarının çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılar özellikler barındıracak şekilde tasarlanması son derece önemlidir. Tasarımında çocukların etkin öğrenmelerine fırsatlar sunan, dikkatle ve özenle oluşturulmuş eğitim ortamları, okul öncesi eğitim programından en etkili şekilde yararlanılmasını sağlamaktadır (MEB, 2012). Çocuk gelişimine uygun olarak tasarlanmış ve düzenlenmiş ortamlarda nitelikli öğretmenlerle gerçekleştirilecek eğitim, okul öncesi eğitimin kalitesini arttırmaktadır (Güleş, 2013).

İyi tasarlanmış eğitim ortamları öğretmen ve çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyecek, yaşanılır bir çevre oluşturmaktadır. Kaliteli eğitimin iskeleti olarak kabul edilen eğitim ortamları, eğitime katkı sağlayabileceği gibi diğer taraftan engelleyici bir rol de üstlenebilmektedir. Eğitim ortamlarının özel olarak tasarlanmış olması ve öğretmenlerin programın amaçlarına uygun bir şekilde düzenlemeler yapmaları son derece önemlidir. (Cohen, Manion ve Morrison, 2010).

Okul önceki dönemde yer alan çocuklar; meraklı, araştırmaya son derece istekli, hayal güçleri kuvvetli olduğundan; çocukların bu yöndeki gelişimlerinin desteklenmesi, onların araştırıp sorgulayabilecekleri, merak güdülerini kullanabilecekleri, neden sonuç ilişkileri kurabilecekleri, tahminlerde bulunabilecekleri eğitim ortamlarında mümkün olmaktadır (Beaty, 1988).

Eğitim ortamları oluşturma öğretmen, idareci, beslenme, gıda kalitesi gibi niteliklerle ilgili olduğu kadar; oluşturulmuş eğitim ortamlarının fiziksel koşulları ile de ilgili olmaktadır. Eğitim kurumlarının ısı, nemi, rutubeti, hava akımı, temizlik koşulları, güvenliği ve diğer gerekli tüm unsurları en doğru şekilde ayarlanmalıdır. Çocukların okul öncesi eğitimden en uygun şekilde yararlanabilmeleri, ihtiyaç duydukları her şeye ulaşabilmeleri, kendilerini rahat ifade edebilmeleri, yaratıcı düşünebilmeleri ve çevre hakkında merak duyabilmeleri oranında gerçekleşmektedir. Eğitim ortamlarının çok yönlü düşünmeye ortam sağlayacak, rahat hareket etme imkânı verecek düzeyde esnek ve güvenilir alanlar olması, eğitimden istenilen oranda yararlanılmasını sağlamaktadır (Demiriz, Karadağ ve Ulutaş, 2003; Özdemir, Bacanlı, Sözer; 2007).

Çocuklar için oluşturulmuş mekânların, tasarım açısından teorik ve uygulama bilgileri ile yapılandırılmış olması ile yetinilmemeli, aynı zamanda çocukların zihinsel, duygusal ve fiziksel ihtiyaçları ile istekleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Bika, 1996). Çocukların yaş ve gelişim özellikleri, değişen özel ilgi ve gereksinimleri, tasarımın şekillendirilmesinde mimarlar ve eğitimcilerin işbirliği içinde çalışmalarını gerektirmektedir (Henniger, 2005).

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Özellikleri

Eğitim kurumlarının çocukların, tüm gelişim özelliklerine uygun olarak inşa edilmeleri, çocukların ilgi, istek ve sağlıklarına uygun planlamaların yapılması okul öncesi eğitimden yararlanma oranını arttırmaktadır. Bu noktada, eğitim ortamları ve donanımlar oluşturulurken; mimarlık, mühendislik, çocuk gelişimi, eğitim, psikoloji gibi bilim dallarının işbirliği ile çalışmaları gerekmektedir (Güleş, 2013).

Okul öncesi eğitim kurumlarının yapıları inşa edilirken göz önüne alınması gereken unsurlardan ilki, çocuklara yönelik tasarımların yapılmış olmasıdır. Bu tasarımların, çocukların kolaylıkla hareket edebilmelerini sağlayan, tehlikeli durumların oluşabilirliğini engelleyen tek katlı yapılar olması son derece önemlidir (Gür, 2000'den akt. Baran, Yılmaz ve Yıldırım, 2007). Bu noktada çocukların gelişim özelliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının yaparak yaşayarak öğrenmeye istekli, hareketli ve meraklı yapıları göz önüne alındığında, binaların özelliklerinin bu ihtiyaçları karşılamaya dönük tasarımları içermeleri gerekmektedir (Demiriz vd. 2003). Goelman vd. (2006), yaptıkları araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarının kalite özelliklerini değerlendirmişlerdir. "Eğitimci Etkileşim Ölçeği, Bebek ve Yeni Yürümeye Başlayan Çocuklar İçin Öğrenme Ortamı Değerlendirme Ölçeği, Okul Öncesi Öğrenme Ortamı Değerlendirme Ölçeği"nden elde edilen veriler, eğitim kurumlarının merkez bölgelere olan uzaklıklarının kaliteyi etkilediğini, araştırma kapsamında yer alan okulların orta düzeyde bir kaliteye sahip oldukları sonuçlarını vermiştir.

Okul öncesi eğitim kurumları için seçilen yerleşim alanlarının iç ve dış mekân tasarımlarının yapılmasında istenilen niteliğin sağlanması ise, arsanın çocuklar için tehlikeli olabilecek engebe ve uçurumlardan uzak, toprak kaymalarına karşı tehlike arz etmeyen, rutubetsiz alanlar tercih edilmesi ile mümkün olmaktadır. Yapılan binaların, çocukların gelişimsel ve bireysel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde standartlara sahip olması durumunda; çocukların kendilerini güvende hissetmeleri sağlanacak, bu durum da akademik ve sosyal beceriler açısından olumlu davranışlar sergilenmesine fırsat yaratacaktır (Havayioğlu, 2001; Hebert, 1998'den akt. Kıldan, 2007). Kurum arsalarının konumlandırılmasında da, güneş, hâkim rüzgâr, manzara vb. çevresel verilerden yararlanılmalı, hizmet verilen çevrede yaşayan çocukların okullara ulaşım konusunda sıkıntı yaşamayacakları, oksijen oranının yüksek olduğu yeşil alanlara yakın olması özellikleri dikkate alınmalıdır. Eğitim kurumlarının, kent planlamalarındaki standartlara göre hizmet edilen binalardan 200 ile 400 m uzaklıkta olması gerekmektedir (Yılmaz, 1994; Cin,1989). Okul öncesi eğitim kurumları için seçilen alanların iç ve dış mekân planlamalarının gereklerini karşılayabilecek özellikle seçilmesi, kayma tehlikesi bulunmayan, rutubetsiz bir zemin yapısına sahip olması son derece önemlidir. Bununla birlikte, ana trafik ağına uzak alanların tercih edilmesi gerekmektedir; fakat bu durum göz önüne alınırken ebeveynlerin çocuklarını okula getirip götürmelerinde ve servis güzergâhlarında sıkıntı yaratmayacak biçimde de konumlandırılmasına dikkat edilmelidir (Durmuş, 2006).

Arslan-Karaküçük (2008), okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel/mekânsal koşullarını incelediği araştırmada, Sivas ilinde, on beş okul öncesi eğitim kurumunda, okul binasının yeri/yapısı, iç mekân özellikleri, bahçe/dış mekân özellikleri ve güvenliğine ilişkin olarak, nitel araştırma yöntemlerinden “gözlem” ve “doküman incelemesi” yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarında, fiziksel/mekânsal koşulların belirlenmiş ölçütlere tam olarak uymadığını ve okullar arasında farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur.

İç Mekân Özellikleri

Okul öncesi eğitim kurumlarında iç mekân düzenlemelerinde; kapılar, pencereler, yer döşemeleri, sıcaklık, soğukluk gibi öğeler önemli görülmektedir. İç mekân düzenlemesi hususunda dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur ise materyallerin sağlanmasıdır. Planlanmalar yapılmadan önce programın kazanım ve göstergelerinin düşünülmesi gerektiğinden; bu noktada öğretmenin sınıfı düzenlemede büyük bir rolünün olduğu unutulmamalıdır (Henniger, 2005).

İyi bir okul öncesi eğitim kurumunda mekânın sahip olması gereken özellikler şu şekilde sırlanabilir:

- Çocuğun rahat hareket edebilmesini sağlamalı,
- Kaza olasılığı içermemeli,
- Etkinliklerin uygulamalarına kolaylık ve rahatlık sağlamalı,
- Bireysel ve grup faaliyetlerine olanak tanımalı,
- Estetik olmalı,
- Isınması, aydınlanması, havalandırması ve temizliği sağlık koşullarına uygun olmalıdır (Özdemir vd. 2007).

Solak (2007), Adana il merkezinde bulunan resmi ve özel okul öncesi eğitim ortamlarını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarının yaklaşık olarak kabul edilebilir, orta seviye bir kalitede olduklarını ortaya koymuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde erken çocukluk eğitim merkezleri altı ana alanı kapsamaktadır. Bu alanlar; dış mekânlar, sınıflar, çok amaçlı oda, sağlık alanı, öğretmen çalışma alanı ve yönetici ofisidir. Erken çocukluk merkezlerindeki tüm alanlar engelli çocuklar için kolayca ulaşılabilir ve “Amerika Engelli Hareketi” kuruluşunun erişilebilirlikle ilgili tüm yerel kurallarına uygun olmalıdır (Office of Civil Rights, 1999'dan akt. Butin, 2000).

Okul öncesi eğitim kurumlarında sınıf düzenlemeleri yapılırken, metre kare başına düşen çocuk sayısı, sınıfın büyüklüğü, sınıftaki oyuncak ve diğer donanımların kapladığı alanlar dikkate alınmalıdır. Çocuk başına düşen alan sayısı küçük çocuklar için düşünüldüğünde 1,5 m² yeterli

görünürken; daha büyük çocuklar için bu rakam 3 m² kadar çıkmaktadır. Çocuk sayısına bağlı olarak, uyku odası, yemek odası gibi bölümler dikkate alındığında alanların büyüklüğü 35 m² civarında olabilmektedir. Genel olarak bakıldığında çocuk sayısının fazla, metre karenin ise az olduğu durumlarda çocukların problemleri davranışlar gösterme sıklıklarının arttığı görülmekte, bu durum da fiziksel mekânın çocuklar üzerindeki etkisini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Bu duruma başka bir açıdan bakıldığında yani mekânın çok geniş olması hususu düşünüldüğünde ise, çocuklar arasında koşuşturma, kovalama vb. oyunların çok fazla görüldüğü, bununla beraber işbirliği ve etkileşimin azaldığı sonucu ortaya çıkabilmektedir (Decker ve Decker, 2005).

Kandır ve Çaltık (2006) yaptıkları araştırmada, resmi-özel anaokulları ve anasınıflarında fiziksel koşulların durumunu incelemiştir. Araştırmanın örnekleme 17 ilde görev yapan 1177 öğretmen alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, nitelikli bir okul öncesi eğitiminin verilebilmesi için anaokulları ve anasınıflarının bina yapım koşullarında uluslararası normlarda bir standart ve mevcut okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel koşullarının ile araç gereçlerin yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

Okul öncesi eğitim kurumlarında etkinlik alanları düzenlenirken ısı, ışık, materyal, mobilyalar ve diğer malzemelerin bir bütünlük içinde düzenlenmeleri ve bu alanların birbirleriyle etkileşimleri oldukça önemli bir faktördür. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki eğitim ortamlarının düzenlenmesi çocukların gelişimlerini, davranışlarını, birbirleri ve yetişkinlerle olan etkileşimlerini etkilemektedir (Bika, 1996). Çocukların bağımsız hareket edebilecekleri ortamlar, çevre düzenlemesi yapılırken dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Çocukların materyallere rahatlıkla ulaşabilmeleri, tüm materyallerin belli yerlerinin olması, materyallerin rahatlıkla bulunup kullanılmasını sağlar. Tüm bu ayrıntılara dikkat edilerek hazırlanmış eğitim ortamları, çocukların planlama ve uygulama yapabilmelerini kolaylaştıracaktır. Bu durum çocukların başladıkları işi tamamlayıp öz güven geliştirmelerini sağlar (Kalemci, 1995). Okul öncesi eğitim programı kapsamında büyük ve küçük grupların belli zamanlarda bir araya gelmelerine olanak sağlayacak alanların oluşturulması da önemli bir faktördür. Çoğunlukla oluşturulan merkezlerdeki materyaller ve çevre burada kaç çocuğun çalışabileceğine dair ipuçları sunmaktadır. Sınıf içinde öğrenme merkezlerinde zaman geçirebilecek çocuk sayısı ile ilgili ipucu olabilecek resimler ve etiketlerin kullanılması bu durumun çocuklar tarafından rahatlıkla anlaşılmasını sağlar (Henniger, 2005).

Yazıcı, Yellice ve Özer (2004), okul öncesi eğitim ortamlarının değerlendirilmesi üzerine yaptıkları araştırmalarında, Antalya il merkezindeki özel anaokullarının oluşturduğu evrenden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 10 anaokulu ile çalışmışlar ve verilerin toplanmasında “Okul Öncesi Eğitim Ortamları Değerlendirilmesi Ölçeği” kullanmışlardır. Araştırmacıların gözlemleri temel alınarak okul öncesi eğitim kurumlarının çocuklara sağladığı eğitim olanakları değerlendirildiğinde; hiçbir alt boyutta (kişisel bakım rutinleri, çocuklar için mobilya ve malzemeler, dil kullanımı ve mantık yürütme deneyimleri, küçük ve büyük kas sistemi faaliyetleri, yaratıcı faaliyetler, sosyal beceriler) mükemmelle yaklaşmadığı bununla beraber sosyal beceriler yönünden orta derecede değerlendirildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında etkinlik alanlarının düzenlenmesinde iki ana özellik bulunmaktadır. Bunlar, kapılar, pencereler, duvarlar, elektrik prizleri, kablolar gibi değişmez özellikler ve materyaller ve mobilyalar gibi değiştirilebilen özelliklerdir (Estes, 2004). Sınıf içerisindeki mobilyalar çocukların yaş grubu ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Mobilyaların keskin köşeleri, çakılmış çivileri gibi tehlike yaratacak durumlar gözden geçirilmeli ve mobilya boyalı ise, boyanın çocuklara zarar vermeyecek nitelikte olması gerekmektedir. Cam ve ayna gibi kırılacak parçalara sahip mobilyalara sınıfta yer verilmemelidir. Sabitlenmesi gereken mobilyalar sabitlenmeli, sınıf içi mobilyaları ise kolay temizlenebilir, çok fonksiyonlu, rahatlıkla taşınabilir ve uyumlu renklere sahip olmalıdır (Sigbee ve Dorrell, 2006). Ayrıca sanat ve beslenme gibi temizlik gerektiren etkinlik alanlarının lavabolara, elektrik çıkış düğmelerinin bulunduğu alanların ise bilgisayar, teyp gibi aletlere yakın olmasına özen gösterilmesi kullanım kolaylığı sağlamak açısından önemlidir. Çocukların çalışmalarını sergiledikleri panoların çocukların göz seviyesinde olması ve sınıflarda mümkün olduğunca doğal ışıktan yararlanılması gerekmektedir. Kurumlarda kullanılan aydınlatma farklı şekillerde olabilir. İç mekânlarda ışık ve gölgelerden yararlanılabilen, farklı öğrenme merkezleri için ise aydınlık ve daha

loş alanlar oluşturulabilir (Bika, 1996). Bununla birlikte sınıf içinde kullanılan renklerin de doğal bir atmosfer yaraması, küçük alanların olduğundan daha geniş görünebilmesi için açık renkler tercih edilmesi son derece önemlidir (Demiriz vd. 2003). Eğitim ortamlarında tavan yükseklikleri de dikkate alınması gereken bir diğer husustur. Alçak tavanlı yapılar çocukların yetişkinleri daha büyük algılamalarına zemin hazırlayacağından; tavan yüksekliklerin genellikle 3-3,5 m. olması önerilmektedir (Decker ve Decker, 2005).

Okul öncesi eğitim kurumlarının iç mekânlarında bulunması gereken diğer bölümler ve özelliklerine bakıldığında ise;

- **Vestiyer:** Okul öncesi eğitim kurumlarında, giriş çıkışlarda elbise ve ayakkabıların değiştirilebilmesi için kullanılan alanlardır. Bu alanların, kullanım amaçları doğrultusunda okulların giriş çıkış yapılan bölümlerinde konumlandırılması gerekmektedir. Dış mekândan sonra ilk girilen alan olması sebebiyle zemin yapısının kaymaz malzemeden yapılmış olması, çocuklara kullanım kolaylığı sağlaması için 15 cm. aralık ve 1m. yüksekliğinde olması dikkate alınmalıdır (Poyraz ve Dere, 2001; Demiriz vd. 2003).
- **Yönetici odası:** Bu bölüm, okul gözlemleri yapmak için binaların giriş çıkışlarını denetlemek amaçlı olarak merkez girişe yakın bir alanda konumlandırılmalıdır (Butin, 2000).
- **Çok amaçlı salon:** Çok amaçlı salonlar beslenme, büyük grup etkinlikleri ya da uyku ihtiyaçlarını gidermek için kullanılabilir. Anne babalar ve gönüllüler için düzenlenmiş ayrı alanlar mevcut değilse, bu salonlar bu tür faaliyetlerde de kullanılabilir. Aile seminerleri, okuma alanları (aileler için bilgilendirici kitap ve materyaller) da bu salonlarda bulundurulabilir (Butin, 2000).
- **Öğretmen çalışma alanı:** Bu alanların hazırlanması dinlenme ve gerekli hazırlıkların yapılması için önemlidir. Bu alan, telefon konuşmaları, grupla okuma etkinlikleri, işbirlikçi planlama etkinliklerini karşılamak için gereklidir. Bilgisayar, fotokopi makinesi, profesyonel bir kütüphane, televizyon gibi eşyalar bulunması gereken odada öğretmenlerin kendilerine özel alanları kilitli kullanabilmeleri sağlanmalıdır (Butin,2000).
- **Revir:** Bu alanlarda, çocukların sağlık durumlarının takibi ve herhangi bir kaza durumunda ilk yardım uygulamaları yapılmaktadır. Revir sorumlularının doktor veya hemşire olması, odada gerekli tıbbi aletlerin bulunması gerekmektedir. Ayrıca, zeminin yıkanabilir olması ve odada lavabo bulunması gerekmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında bu alanların konumlandırılması yapılırken dikkat edilmesi gereken husus, oyun odalarından mümkün olduğunca uzak bir yerde bulunması gerekliliğidir (Demiriz vd. 2003; Poyraz ve Dere, 2003).
- **Oyun odası:** Okul öncesi eğitim kurumlarında ayrıca bir oyun odasının bulunmadığı durumlarda; salon içi, geniş koridorlar, sınıf araları vb. alanlar oyun odası olarak değerlendirilebilmelidir (Demiriz vd., 2003).
- **Yemek odası ve mutfak:** Yemek odası ve mutfak alanlarının temizlik koşullarına dikkat edilmesi, gerekli havalandırmaların yapıyor olması, servis kolaylığı sağlamak açısından bu iki alanın yan yana konumlandırılması önemlidir. Bununla birlikte çocukların kullandıkları sandalye ve masaların çocukların boylarına uygun olmasına dikkat edilmelidir (Kalemci, 1995).
- **Tuvalet:** Tuvaletler, sınıflara yakın alanlarda konumlandırılmalı, lavabolar ve tuvaletlerin çocukların boylarına uygun olması sağlanmalıdır (Poyraz ve Dere, 2001). Tuvaletlerin temizlik koşullarına uygun olmaları ve düzenli aralıklarla temizlenmeleri de dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husustur. Bununla beraber çocukların ıslak zeminde kaymalarını engelleyen önlemler alınmalıdır (Tok, 2010).

Bu alanların dışında sınıf içerisinde, okul öncesi eğitim programı doğrultusunda hazırlanmış öğrenme merkezleri bulunmalıdır. Öğrenme merkezleri, öğretmenin hazırladığı günlük eğitim

akışına uygun kazanım ve göstergeler doğrultusunda seçilmiş farklı materyaller içeren ve birbirinden dolap, pano, halı vb. malzemelerle ayrılmış oyun alanlarıdır. Bu alanlar hazırlanırken öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Örneğin, daha hareketli oynanan oyunların bulunduğu öğrenme merkezinin kitap merkezinden daha uzak bir köşeye konumlandırılması gerekmektedir. Sınıf içerisinde her zaman bulunması gereken öğrenme merkezleri; blok, kitap, müzik, sanat, fen ve dramatik oyun merkezi'dir. (Meb, 2012).

Güleş (2011), yaptığı araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında iç mekânlarda bulunan eğitim materyallerinin yeterlilik durumlarını öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin okul öncesi eğitim kurumlarında kum/su ve doğa/bilim materyallerini sayısal olarak yetersiz buldukları, kitaplar ve resimler ile sanat materyallerinin sayısal olarak sınıfta en çok bulunan materyaller olduğunu belirttiklerini ortaya koymuştur.

Dış Mekân Özellikleri

Okul öncesi eğitim kurumlarının dış mekânları, iç mekânlarda verilen eğitimin bir uzantısı olarak kabul edilmekte ve kazanılan deneyimleri pekiştirmeye yarayan ortamlar olarak değerlendirilmektedir. Bu alanların tasarımları, çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır (Şener, 2001). Çocuklar deneyimledikleri oranda öğrenebilmektedirler. Açık alanlarda oyun, keşfetme ve deneyimleme süreçleri ile beraber gerçekleştiğinden bu alanlar çocuk gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Dış mekânlar, çocukların yaratıcılıklarını kullanmalarına, doğayla ilişki kurmalarına, sosyalleşme ve özgürce hareket edebilmelerine zemin hazırlamaktadır (Ayres, 1979'dan akt. Selçuk-Kirazoğlu, 2012).

Bedensel hareket, okul öncesi dönemde, çocuğun gün içerisinde sık sık hareket etme becerisini kullanabilmesi için önem taşımaktadır. Ancak kurumlar her ne kadar çocukların büyük ve küçük kas aktivitelerini teşvik edecek çevrenin oluşturulmasına dikkat etseler de, büyük kas hareketi için imkânlar tanımayı ihmal etmektedirler (Beaty, 1988).

Çocuklar için nitelikli bir dış mekân oyun alanı ile ilgili şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Oyun alanı sınıfın yanına yapılmalıdır.
- Her çocuk için en az 10 metrekare bir alan bulunmalıdır.
- Güneşli ve gölge alan alanlar dengeli olmalıdır.
- Çocukların oyunları ve büyük kas etkinlikleri için geniş, çimenle örtülü alanlar olmalıdır.
- Çocukların güvende hissetmeleri için dış mekân oyun alanları uzun ve dayanıklı duvarlarla çevrelenmelidir.
- Çok sıcak ve çok soğuk hava koşullarında çocukların oynamaları için üstü kapalı alanlar bulunmalıdır.
- Oyun alanları hem grup hem de bireysel etkinlikler için tasarlanmalıdır (Henner, 1999'dan akt. Cevher-Kalburan, 2011).

Çocuk psikologlarının yaptıkları araştırmalar; dış mekândan yoksun, kapalı alanlarda oyun oynamanın çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Çocukları Şiddetten Koruma Ulusal Birliği (NSPCC) gibi kuruluşlar yerel yönetimlere çocukların güven içinde oynayabilecekleri, iyi tasarlanmış park alanları oluşturmaları çağrısında bulunmaktadır (Simonon, 2000).

SONUÇ ve TARTIŞMA

İç ve dış fiziksel ortam tasarımları eğitim kalitesinin yanında, çocuk davranışlarını da etkilemektedir. Gerekli güvenlik önlemleri alınmış, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun, kendilerini

güvende hissedebilecekleri eğitim ortamları ve donanımlar bir yandan çocukların aldıkları eğitim kalitesini yükseltecek diğer yandan da çocuk davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir.

Okul öncesi eğitimin verildiği binalar yapılırken öncelikli ele alınması gereken unsur bu dönem çocuklarının gelişim özellikleri olmalıdır. 0-6 yaşta yer alan çocukların yaparak yaşayarak öğrenme sürecinde etkin bir rol aldıkları göz önüne alındığında, bu yaş grubuna eğitim veren kurumların da çocukların bu gereksinimlerini karşılayacak özellikte imkânlar sunmaları yerinde olacaktır.

Çocuklar kendilerini güvende hissettikleri ve değer gördüklerine inandıkları ortamlarda öğrenme fırsatları bulur ve bu fırsatları en iyi şekilde değerlendirirler. Bu noktada çocukların her türlü güvenlik ve sağlık önlemleri sağlanmış, keşfederek öğrenme fırsatları sunan, programda belirtilen kazanım ve göstergelere ulaşılmasını kolaylaştıran eğitim ortamı ve donanımlara sahip kurumlarda eğitimden en üst düzeyde yararlanabilecekleri bilinmektedir. Tüm bu kriterlerin sağlanabilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu içerikleri destekleyecek bir araştırmada Güleş (2013), okul öncesi eğitimde fiziksel çevreye ilişkin kalite standartlarını veli, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre değerlendirmiştir. Sonuçlar, öğretmenlerin okullarındaki mevcut durumlarına ilişkin fiziksel çevre standartları konusunda iyileştirme yapılması gereken alanları ortaya koymuştur.

Okul öncesi dönemde yer alan çocukların sağlıklı bir beyin gelişimine sahip olmaları, çocuklara bu dönem boyunca kendilerini güvende hissedebilecekleri, güvenlik önlemleri alınmış, zengin uyarıcı bir çevre ve öğrenme fırsatları sunulmasına bağlı olmaktadır. Okul öncesi eğitim ortamları çevresel uyaranlar açısından ne kadar zengin olursa çocuk o oranda daha fazla gelişim sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında, eğitim ortamlarının olması gereken kriter ve standartlara uygun olarak inşa edilmeleri, iç ve dış mekanlarda öğrenmeyi kolaylaştıran eğitim ortamları sunulması gerekmektedir.

ÖNERİLER

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel koşullarda ve araç gereç yeterliliğinde iyileştirmeler yapılmalı, sınıflardaki çocuk sayılarının fazla olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.
2. Okul öncesi eğitim kurumlarında anaokulu ve anasınıflarının bina koşullarında uluslararası standartlar oluşturulmalıdır.
3. Öğretmenlerin bu konuda yaşadıkları sorunlar çeşitli araştırmalarla tespit edilerek, bu sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Arslan, Karaküçük (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Fiziksel/Mekansal Koşulların İncelenmesi: Sivas İli Örneği. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 307-320.
- Baran, M., Yılmaz, A. ve Yıldırım, M. (2007). Okul Öncesi Eğitimin Önemi Ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 8, 27-44.
- Beaty, J. (1988). *Skills for preschool teachers*. Columbus: OH: Merrill.
- Bika, A. (1996). Defining Elements in the Planing of Early Childhood (Clasrooms) as Parameters in the Development and Education of the Child. *6 th Europen Conference on the Quality of Early Childhood Education*. September. 1-4. 5 Ağustos 2012 tarihinde http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/02/29.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Butin, D. (2000). Early Childhood Centers. *National Clearinghouse for Educational Facilities*. 7 Ekim 2011 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED446422.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Cevher, Kalburan, N. (2011). *Okul öncesi eğitimde özel öğretim yöntemleri*. (Ed. Fatma Alisinanoğlu). Ankara: Pegem Akademi.
- Cin, S. (1989). *Okul Öncesi Eğitimi ve Anaokulları Tasarımına Yansımaları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cohen, L, Manion, L. & Morrison, K. (2010). *A guide to teaching practice. (5th edition)*. London: Routledge.
- Decker, C. A. & Decker, J. R. (2005). *Planing administering early childhood programs*. Perason New Jersey: Merril Prentice
- Demiriz, S., Karadağ, A. ve Ulutaş. İ. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanım*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Durmuş, S. (2006). *İlköğretim Öncesi ve İlköğretim Yapılarında Planlama ve Tasarım Sürecine Katılımlı Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Estes. L. (2004). *Essential child care and early child education*. Boston: Pearson Prentice.
- Goelman, H., Forer, B., Kershaw, P., Doherty, G., Lero, D. & LaGrange, A. (2006). Towards a Predictive Model of Quality in Canadian Child Care Centers. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 280–295.
- Güleş, F. (2011). Indispensable Element of Pre-School Environments: Educational Materials. *IJAS-International Journal of Arts and sciences*. RM4476.
- Güleş, F. (2013). *Okul Öncesi Eğitimde Fiziksel Çevreye İlişkin Kalite Standartlarının Belirlenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Havayıoğlu, B. (2001). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Sistemi Gereksinimlerinin Fiziksel Mekâna Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Henniger. M. L. (2005). *Teaching an introduction young children*. New Jersey: Pearson Prentice.
- Kandır. A. ve Çaltık. İ. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görevli Öğretmenlerin Okulların Fiziksel Koşullarına ve Sınıflarındaki İlgili Köşelerinin Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 8(15), 40–62.
- Kalemci, F. (1995). Ankara İl Merkezinde Bulunan Özel ve Resmî Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Çevre Düzenlenmesi ve Çalışan Eğitimci Personelin Nitelikleri Yönünden Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kıldan, O. (2007). Okul Öncesi Eğitim Ortamları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15(2), 501-510.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2012). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Millî Eğitim.
- Özdemir, S., Bacanlı, H. ve Sözer, M. (2007) *Türk Eğitim Derneği. Türkiye’de Okulöncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi. Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara: TED
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2001). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ramazan. O. (2005). *Okul öncesi kurumlarda fiziksel ortam. Okul öncesi eğitimde güncel konular*. Oktay, A. (Ed.) İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Selçuk-Kirazoğlu F. (2012). *Fiziksel Çevre - Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekânları ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy ve Beylikdüzü Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sigbee, M. & Dorrell, A. (2006). Tips for the Learning Environment. 1 Kasım 2009 tarihinde www.earlychildhood/articles sayfasından erişilmiştir.

- Simonon, L. (2000). Permaculture Playgrounds. *Playlines*, 8 (21).
- Solak, N. (2007). *Adana İl Merkezinde Bulunan Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Kalitenin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şener, E., A. (2001). *Okul Öncesi Çocuk Eğitim Merkezleri İçin Değişebilir/Dönüşebilir/Esnek Bir "Fiziksel Çevre Modeli*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Tok, E. (2010). *Okul öncesi eğitime giriş* (Ed. Gülden Uyanık). Ankara: Pegem Akademi
- Yazıcı, Z. Yellice, B. ve Özer, D. (2004). Okul Öncesi Eğitim Ortamlarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme. *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı*. 5-11 Ekim. İstanbul: Yapa.
- Yılmaz, G. (1994). Okul Öncesi Eğitim Yapıları Çocuğun Fizyolojik ve Psikolojik Özelliklerinin Tasarıma Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.